

OUDE GRIEVEN

Moses I. Finley, *De Oude Grieken* (Erven Bijleveld, Utrecht 1996) 240 blz., prijs f34,90.

De gerenommeerde Amerikaanse oud-historicus Moses Finley (1912-1986) publiceerde vanaf de vroege jaren vijftig een imposante reeks boeken over de wereld van de klassieke Oudheid, met name over de Grieken. Finley keerde in 1954 zijn Amerikaanse vaderland - toen nog in de ban van het McCarthyisme waartegen hij streed - de rug toe en doceerde lange jaren in Oxford en Cambridge. *The Ancient Greeks* uit 1963 vormde een centraal werk in zijn oeuvre. Eerst nu verscheen een (goede) Nederlandse vertaling, van de hand van Jacob Mordegai en Adriaan Heyster. Finley geeft een veelomvattend beeld van de Griekse beschaving. Het boek bevat hoofdstukken over de Homerische heldendichten, het archaische Griekenland, de klassieke stadstaat, de literatuur, de natuurwetenschap, filosofie en publieke moraal, de beeldende kunsten en de Hellenistische tijd.

De auteur streeft geen chronologisch geschiedverhaal na en evenmin een samenvatting of grootste gemene deler van de opvattingen van anderen. Hij wil integrale geschiedenis bedrijven. Hij geeft een persoonlijke analyse van de ontwikkeling, de kracht en de zwakte van het klassieke Hellas.

Juist vanwege die persoonlijk getinte visie 'leest' het boek erg prettig. Een sterk punt is de samenhang tussen de ontelbaar veel belangwekkende aspecten van de cultuur van de oude Grieken: politiek, cultuur, economie, ideologie, godsdienst. Als kenner bij uitstek weet Finley de bewonderenswaardige prestaties op gebied van democratie, tragedie, kunst en wetenschap goed te belichten, maar tegelijk is hij een stuk minder zwijmelend over de glorie van de oude Grieken dan heel wat auteurs van fraai geïllustreerde plaatwerken. Hij wijst er bijvoorbeeld op, dat de wereld van orde en harmonie zoals wij die ons soms het oude Hellas voorstellen, eigenlijk nooit bestaan heeft. Als je aan de hand van Pausanias (2e eeuw n.C.) de toestand in Delphi bekijkt, valt juist de wirwar van tegenstrijdigheden in de bouw op. Ook wijst Finley herhaaldelijk op de tekortkomingen van de oude Grieken. Dat er daar niemand ooit kritisch heeft geschreven over de slavernij, is op zijn minst opmerkelijk. Dat de Griekse geleerden wel nadachten over de atoomtheorie of over de voortplanting van dieren en planten, maar hun nieuwsgierigheid niet omzetten in praktische toepassingen, is even significant. Finley wijt deze laatste tekortkoming aan het 'aristocratische' karakter van de Griekse wetenschap en filosofie, die tot ontwikkeling kwam in de klasse van 'vrijgestelden' voor wie slechts een paar praktische zaken telden: oorlogvoering, politiek, poëzie en redenaarskunst. Als we de Griekse uitvindingen willen opsommen, zijn we dus snel klaar.

Finley blijft sterk in contact met de primaire bronnen en geeft meermalen duidelijk aan, wanneer we bepaalde zaken niet zeker weten. Zo is er - om maar wat te noemen - geen onomstotelijk bewijs dat de beeldhouwer Phidias de hand had in voornaamste sculpturen van de tempels op de

Akropolis te Athene.

Het boek '*De Oude Grieken*' kan met gemak concurreren met een werk als het bekende en veelgebruikte *De Griekse Beschaving* van H.D.F. Kitto. Het boek is verlucht met een groot aantal zwart-wit-illustraties en is voorzien van een nawoord van Bastiaan Bommeljé. Jan van Oudheusden

KRUISTOCHTEN

Robert Mulder & Lejo Siepe, *In het voetspoor van de Kruistochten* (Arena, Amsterdam 1996), 216 blz., prijs f39,90.

Negenhonderd jaar geleden vond de eerste Kruistocht plaats. Onder leiding van onder andere Godfried van Bouillon trokken duizenden christenen naar Jeruzalem om de heilige plaatsen, die bedreigd zouden worden, te beschermen tegen de moslims. Naar aanleiding hiervan traden de journalisten Robert Mulder en Lejo Siepe in het voetspoor van Godfried van Bouillon. Zij volgden in grote lijnen de route die Godfried ook gevolgd had: vanuit Keulen naar Oostenrijk en dan door Hongarije, Joegoslavië, Bulgarije, Turkije, Syrië en Libanon naar Jeruzalem.

Mulder en Siepe wilden niet louter en alleen de route van Godfried nareizen, daarover schrijven en tussendoor vertellen wat Godfried en de zijnen allemaal meemaakten. Zij wilden ook een antwoord vinden op vragen als "Wat hebben wij van de Kruistochten geleerd?", "Is onze beeldvorming in het Westen ten aanzien van de islam sindsdien wezenlijk veranderd?" en "Is hier sprake van een nieuw vijandsbeeld gebaseerd op oude vooroordelen?". Erg spannend maken de auteurs hun onderzoek naar de antwoorden op deze vragen niet. Hun boek begint met een aantal uitspraken van bekende personen, waaronder de nestor van de kruistochtgeschiedenis, Steven Runciman. "*De verhouding tussen christenen en moslims worden nu, na 900 jaar, nog steeds gekenmerkt door onbegrip, vooroordelen en achterdocht*", aldus de schrijver van het beroemde *A history of the crusades*, dat begin jaren vijftig verscheen.

Runciman schat dat het Kruisvaardersleger, dat tenslotte vanuit Konstantinopel vertrok, uit 30.000 infanteristen en tussen de 3500 (zegt hij op p. 189) en 4500 (zegt hij, volgens Mulder en Siepe, op p. 43!) ridders bestond. Daarvan bereikten 1300 ridders en 12.000 infanteristen Jeruzalem, dat op 15 juli 1099 veroverd werd. "*Het was zo'n slachtpartij dat we tot onze enkels in het bloed stonden. Zo'n slachtpartij van heidenen had nog nooit iemand gezien of ervan gehoord*", aldus een bij de verovering aanwezige.

In het voetspoor van de Kruistochten is, zoals gezegd, niet alleen het verhaal van de tocht van Godfried van Bouillon. Het is ook een verhaal over de verhoudingen tussen het Westen en de moslims. Op hun tocht komen de auteurs bijvoorbeeld in Bosnië en in Bulgarije, waar moslims nog zeer onlangs werden gedwongen Slavische namen aan te nemen, of in Cappadocië (in Turkije) waar in 1915 anderhalf miljoen

